Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.07.1995, sp. zn. 3 Cdo 101/93, ECLI:CZ:VSPH:1995:3.CDO.101.1993.1

Číslo: 38/1996

Právní věta: Zákon č. 229/1991 Sb. nestanovil bez dalšího zánik náhradního užívání zřízeného podle vládního nařízení č. 47/1955 Sb. k tomuto zániku předpokládá splnění podmínky schválení návrhu pozemkové úpravy.Skutečnost, že vládní nařízení č. 47/1955 Sb. bylo s účinností od 15. 7. 1991 zrušeno zákonem č. 284/1991 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, znamená jen to, že nelze již provádět pozemkové úpravy podle zrušeného vládního nařízení č. 47/1955 Sb., nýbrž pouze podle zákona č. 284/1991 Sb. Nedotýká se dříve vzniklých vztahů mezi uživateli náhradních pozemků a vlastníky těchto pozemků.

Soud: Vrchní soud v Praze

Datum rozhodnutí: 21.07.1995

Spisová značka: 3 Cdo 101/93

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Půda zemědělská

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 38/1996 sb. rozh.

Zákon č. 229/1991 Sb. nestanovil bez dalšího zánik náhradního užívání zřízeného podle vládního nařízení č. 47/1955 Sb.; k tomuto zániku předpokládá splnění podmínky schválení návrhu pozemkové úpravy.

Skutečnost, že vládní nařízení č. 47/1955 Sb. bylo s účinností od 15. 7. 1991 zrušeno zákonem č. 284/1991 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, znamená jen to, že nelze již provádět pozemkové úpravy podle zrušeného vládního nařízení č. 47/1955 Sb., nýbrž pouze podle zákona č. 284/1991 Sb. Nedotýká se dříve vzniklých vztahů mezi uživateli náhradních pozemků a vlastníky těchto pozemků.

(Rozsudek Vrchního soudu v Praze z 21. 7. 1995, 3 Cdo 101/93)

Žalobkyně se domáhala proti žalovaným vyklizení pozemku parc. č. 46 v B. a jeho uvedení do

původního stavu. Žalobu odůvodnila tvrzením, že původní vlastníci darovali tento pozemek v prvé polovině padesátých let její matce, která jej užívala jako vlastní, převod však nebyl „po právní stránce podložen“. V roce 1957 byl tento pozemek přidělen do náhradního užívání podle vládního nařízení č. 47/1955 Sb. jejímu otci. Je přesvědčena, že za situace, kdy i po smrti svých rodičů užívala ona sama tento pozemek v dobré víře, že je jejím vlastnictvím, nabyla vlastnické právo k němu vydržením, případně k němu získala právo náhradního užívání. Protože žalovaní začali na pozemku se stavebními úpravami, domáhá se žalobkyně vyklizení pozemku a jeho uvedení do původního stavu. Žalovaní se bránili tvrzením, že jsou vlastníky tohoto pozemku, a to na základě darovací smlouvy z roku 1988, registrované tehdejším státním notářstvím.

Okresní soud ve Žďáře nad Sázavou rozsudkem žalobě vyhověl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vycházel ze zjištění, že pozemek je skutečně ve vlastnictví žalovaných, avšak žalobkyně má k němu právo náhradního užívání, neboť je právní nástupkyní svého otce, jemuž byl pozemek do náhradního užívání přidělen. Toto užívací právo žalobkyně je silnější než vlastnické právo žalobců, kteří tak nejsou oprávněni provádět na pozemku jakékoli úpravy.

K odvolání žalovaných se věcí zabýval Krajský soud v Brně, který svým rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně jen ve výroku o nákladech řízení a jinak jej potvrdil; rozhodl také o nákladech odvolacího řízení a současně vyslovil přípustnost dovolání proti svému rozhodnutí.

Při rozhodování ve věci vycházel odvolací soud ze zjištění, že rodiče žalobkyně užívali pozemek již od počátku padesátých let, a dovodil, že je pravděpodobné, že mezi tehdejším vlastníkem pozemku J. D., otcem žalovaného V. D. a matkou žalobkyně došlo k dohodě o užívání pozemku, případně k uzavření darovací smlouvy ústní formou, avšak zákon č. 141/1950 Sb. vyžadoval k převodu nemovitostí písemnou formu; proto k nabytí vlastnictví darováním nemohlo dojít. Žalobkyně nemohla nabýt vlastnictví k tomuto pozemku ani vydržením, neboť nejméně od roku 1957 je vyloučena existence dobré víry rodičů žalobkyně o tom, že jim pozemek vlastnicky náleží. V tomto roce totiž otec žalobkyně obdržel výměr tehdejšího ONV ve V., jímž mu byl pozemek přidělen do náhradního užívání. Od té doby ani žalobkyně, která s rodiči byla ve styku, nemohla být v dobré víře, že pozemek užívá jako svůj vlastní. Tuto dobrou víru nelze dovozovat ani po smrti jejích rodičů. Aktivní legitimace žalobkyně ve sporu je však dána jejím postavením náhradní uživatelky pozemku. Právo náhradního užívání pozemku parc. č. 46 bylo spojeno s vlastnictvím pozemků, které byly v rámci hospodářsko-technických úprav pozemků podle vládního nařízení č. 47/1955 Sb. odňaty, aniž by k nim vlastník pozbyl svého vlastnického práva. Právo náhradního užívání přechází při převodu nebo přechodu vlastnictví pozemku, za nějž byl přidělen pozemek do náhradního užívání, na nového vlastníka (§ 9 odst. 3 téhož vládního nařízení). Protože žalobkyně po smrti svých rodičů zdědila kromě jiného i pozemky, za něž byly přiděleny pozemky do náhradního užívání, přešlo na ni i právo náhradního užívání pozemku parc. č. 46, a toto právo trvalo i v době rozhodování dovolacího soudu, kdy toto vládní nařízení bylo zrušeno zákonem č. 284/1991 Sb. Uvedený vztah náhradního užívání nezrušil ani zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Žalobkyně byla proto podle názoru odvolacího soudu oprávněna náhradní pozemek užívat. Vlastnické právo žalovaných je tímto užívacím právem žalobkyně omezeno a její žaloba o uvedení pozemku do původního stavu je tedy po právu. Odvolací soud proto změnil rozsudek jen ve výroku o nákladech řízení, kdy povinnost zaplatit náklady řízení uložil žalovaným přímo na účet právního zástupce žalobkyně.

Odvolací soud připustil proti svému rozsudku dovolání podle ustanovení § 238 odst. 2 písm. a) o. s. ř., když v odůvodnění konstatoval, že rozhodnutí v dané věci je po právní stránce zásadního významu. Právní otázku, která by mohla být v dovolacím řízení posuzována, však blíže nevymezil.

Proti tomuto rozsudku podali žalovaní dovolání. Vlastní skutkové závěry odvolacího soudu nezpochybňovali, namítali však, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním názoru. Dovozují, že

ze zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, vyplývá, že existence institutu náhradního užívání je nadále neopodstatněná. Smyslem náhradního užívání bylo, aby vlastníci, kteří provedením pozemkových úprav pozbyli užívání svých pozemků, získali do užívání náhradní pozemky. Zákon č. 229/1991 Sb. zrušil právo družstevního užívání ke sdruženým pozemkům vlastníků a právo užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby. Tím byla dána vlastníkům možnost v plné míře uplatnit svá vlastnická práva k pozemkům. Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. mají kromě vlastníka právo užívat půdu jiné osoby jen na základě smlouvy uzavřené s vlastníkem nebo s pozemkovým fondem. Tím zaniklo právo náhradního užívání pozemků a není proto třeba vlastníkovi poskytovat náhradu, jestliže může užívat vlastní pozemek. Zatímco žalovaní vlastní pouze sporný pozemek parc. č. 46, je žalobkyně vlastnicí dalších pozemků o výměře několika hektarů. Výkon jejího vlastnického práva k nim již není ničím omezen a za této situace by bylo v rozporu s dobrými mravy, aby užívala také jejich pozemek. Pozemky byly žalobkyni již vráceny a ta je hodná pronajmout. Navrhovali žalovaní proto, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalobkyně ve svém písemném vyjádření navrhla, aby dovolání bylo zamítnuto. Argumentovala tím, že vztah náhradního užívání pozemku byl založen správním rozhodnutím, které nebylo zrušeno žádným ustanovením, zákona č. 229/1991 Sb.; proto se na jejím postavení uživatelky náhradního pozemku nic nemění.

Vrchní soud v Praze svým rozsudkem dovolání dovolatelů zamítl a rozhodl, že žalovaní jsou povinni zaplatit žalobkyni společně a nerozdílně na nákladech dovolacího řízení 230 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku.

Z odůvodnění:

Odvolací soud vyslovil přípustnost dovolání proti svému rozhodnutí a v jeho odůvodnění uvedl, že jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu. Právní otázku, která by měla být v případném dovolacím řízení posuzována, však nespecifikoval. Za této situace je dovolací soud oprávněn přezkoumávat ty právní závěry odvolacího soudu, jejichž správnost zpochybňují dovolatelé ve svém dovolání, pokud jde o právní závěry podstatné pro rozhodnutí ve věci. Dovolatelé tuto právní otázku – a tedy i meze dovolacího řízení – jasně vymezili. Odvolacímu soudu vytýkali, že nesprávně posoudil další trvání práva náhradního užívání pozemku parc. č. 46, svědčícího žalobkyni. Správnost řešení sporné právní otázky odvolacím soudem posuzuje dovolací soud se zřetelem k právní úpravě účinné ke dni rozhodnutí odvolacího soudu.

Zákon č. 229/1991 Sb. (ve znění účinném ke dni rozhodnutí odvolacího soudu, tj. ve znění zákonů č. 42/1992 Sb. a č. 93/1992 Sb.) v § 22 upravoval taxativně zánik některých užívacích práv, nikoli však všech užívacích práv, která v té době existovala. Vyslovil např. zánik práva družstevního užívání ke sdruženým pozemkům vlastníků, kteří nejsou členy zemědělského družstva (zde k pozemkům, za něž bylo právnímu předchůdci žalobkyně zřízeno právo náhradního užívání), ale již nijak neupravil právní poměry vzniklé ze zřízení práva náhradního užívání za tyto pozemky podle vládního nařízení č. 47/1955 Sb., o opatřeních v oboru hospodářsko-technických úprav pozemků. Způsob zániku tohoto práva náhradního užívání byl upraven teprve zákonem č. 183/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 229/1991 Sb. s účinností od 1. 7. 1993. Ovšem ani tento zákon, jehož účinnost nastala až po rozhodnutí odvolacího soudu, neruší bez dalšího právo náhradního užívání, nýbrž k jeho zániku předpokládá splnění další podmínky, konkrétně schválení návrhu pozemkové úpravy. Z toho plyne, že existence práva náhradního užívání dosavadních náhradních uživatelů až do splnění uvedené podmínky zásadně trvá. Je proto nesprávný názor dovolatelů, že vydáním zákona č. 229/1991 Sb. zaniklo žalobkyni právo náhradního užívání pozemku parc. č. 46. Toto právo, založené ve prospěch právního předchůdce žalobkyně správním rozhodnutím podle § 9 vládního nařízení č. 47/1955 Sb., jež přešlo na žalobkyni podle tohoto vládního nařízení, nebylo vydáním zákona č. 229/1991 Sb., ani

jeho novelami dotčeno. Na tom nic nemění ani skutečnost, že toto vládní nařízení bylo s účinností od 15. 7. 1991 zrušeno zákonem č. 284/1991 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech. Tento zákon totiž neobsahuje žádná přechodná ustanovení ve vztahu k dosavadní úpravě práva náhradního užívání pozemků a znamená pouze to, že po jeho účinnosti nelze již provádět pozemkové úpravy podle zrušeného právního předpisu, ale pouze podle tohoto nového zákona. Nijak se proto nedotýká právních vztahů mezi uživateli náhradních pozemků a vlastníky těchto pozemků. Je třeba přisvědčit žalobkyni, že správní rozhodnutí o zřízení práva náhradního užívání pozemku parc. č. 46 nebylo zákonem o půdě ani zákonem č. 284/1991 Sb. zrušeno, ani jakkoli formálně právně dotčeno: v době rozhodování odvolacího soudu trvalo a tedy i omezovalo žalované ve výkonu jejich vlastnického práva k pozemku parc. č. 46 v B.

Z uvedeného je zřejmé, že odvolací soud právní otázku existence práva náhradního užívání pozemku posoudil správně, když skutková zjištění a skutkové závěry – jejichž správnost dovolatelé nezpochybňovali – posuzoval podle příslušných právních předpisů, jejichž aplikovaná ustanovení správně vyložil. Vzhledem k tomu, že dovolatelé nenamítali, že by v řízení došlo k některé z procesních vad, uvedených v § 237 o. s. ř., a ani z obsahu spisu nevyplývá, že by řízení některou z těchto vad trpělo, je napadené rozhodnutí odvolacího soudu správné a dovolání je proto neopodstatněné. Proto bylo dovolání žalovaných podle ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř. zamítnuto.

Dovolací soud považuje za vhodné zdůraznit, že z hlediska posouzení správnosti výše uvedeného právního názoru odvolacího soudu jsou již nerozhodné další skutkové okolnosti, vylíčené dovolateli v dodatečných podáních k dovolání, zejména v přílohové části podání o tom, že žalobkyni měly být již vráceny původní pozemky, za něž bylo zřízeno právo náhradního užívání, i okolnosti, jak s těmito pozemky žalobkyně údajně nakládá. Dovolací soud se ztotožňuje s právním názorem dovolatelů, že smyslem práva náhradního užívání bylo poskytnout vlastníkům pozemků, kteří provedením pozemkových úprav pozbyli užívání svých pozemků, užívání náhradních pozemků. Tyto náhradní pozemky měly být zásadně stejně kvalitní jako pozemky původní (srov. § 10 vládního nařízení č. 47/1955 Sb., § 17 vyhlášky č. 27/1958 Ú. l.). Zákon č. 229/1991 Sb. zrušením některých užívacích práv zčásti odstranil omezení výkonu práv vlastníků pozemků např. zrušením práva družstevního užívání a vytvořil předpoklady, aby se vlastníci mohli ujmout výkonu tohoto práva, avšak na druhé straně opomněl upravit též vztahy mezi vlastníkem pozemku a náhradním uživatelem pozemku. Jestliže zákonodárce tuto disproporci řešil dodatečně novelizací zákona č. 229/1991 Sb. (zákonem č. 183/1993 Sb.), upravil pak takový právní vztah již výslovně a tím spíše nelze výkon práva náhradního užívání pozemku ani v době před přijetím zmíněné novely považovat za neodpovídající dobrým mravům.

Podle ustanovení § 22 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. v uvedeném novelizovaném znění zaniká dnem schválení návrhu pozemkové úpravy právo náhradního užívání. Zde zákon vytváří předpoklad nápravy disproporcí právních vztahů k půdě, přičemž rozhodnutí v tomto směru svěřuje příslušnému pozemkovému úřadu (§ 9 zákona č. 284/1991 Sb.). Z obsahu podání dovolatelů se také podává, že řízení o pozemkových úpravách je již iniciováno.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle ustanovení § 243b odst. 4, § 224 odst. 1, § 151 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když žalobkyni, která byla v tomto řízení úspěšná, vzniklo právo na náhradu nákladů řízení za jeden úkon právního zastoupení ve výši 200 Kč a režijní náhradu 30 Kč (§ 16 odst. 1 písm. c), § 13 odst. 6, § 19 odst. 3 vyhlášky č. 270/1990 Sb., o odměnách advokátů a komerčních právníků za poskytování právní pomoci).